

RÉSZLETES KOMMENTÁR A 12. CIKKELYHEZ¹, avagy a cselekvőképesség problémája

“A fogyatékossgal élő személyek jog-, és cselekvőképességének elismerése fundamentális, nemcsak jogként, önmagában, hanem úgy is, mint más emberi jogok védelmének alapja. Az Egyezmény megköveteli az államoktól, hogy a szükséges támogatást megadják a fogyatékossgal élő személyeknek jog-, és cselekvőképességük gyakorlásához. Mit jelentenek ezek az előírások a jogászok, közjegyzők, intézmények, támogatás-orientált szervezetek, igazságügyi minisztériumok, bíróságok számára? Ahhoz, hogy valóra lehessen váltani ezt a jogot, szükséges lesz azonosítani a jó gyakorlatokat a jogalkotói és politikai megközelítések terén, és meg kell vizsgálni, hogy e jogok és kötelezettségek miként inkorporálhatóak a különféle jogi és fejlettségi összefüggések közé.”

Az ENSZ emberi jogi Főbiztosa²

Az alábbi elemzés feladata a lehetséges releváns kontextusok, rész-elemzések és komparatív módszertan felhasználásával az Egyezmény centrális elemét alkotó 12. cikkely bemutatása, különös tekintettel a „legal capacity” fordítására és a Ptk-ra.

1. Az értelmezés felhasznált eszközei

Nemzetközi szerződések értelmezése tekintetében a **Bécsi egyezmény a szerződések jogáról**³ 31-33. cikkei adnak iránymutatást.

31. Cikk

Az értelmezés általános szabályai

1. A szerződést jóhiszeműen, kifejezéseinek szövegösszefüggésükben szokásos értelme szerint valamint tárgya és célja figyelembevételével kell értelmezni.
2. A szerződés értelmezése céljából a szerződésnek a bevezető részt és a mellékleteit is magában foglaló szövegén túl a szövegösszefüggésbe tartozónak kell tekinteni:
 - a) bármely, a szerződéssel összefüggő olyan megállapodást, amely valamennyi részes fél között a szerződés megkötésével kapcsolatban jött létre;
 - b) bármely okmányt, amelyet egy vagy több részes fél készített a szerződés megkötésével kapcsolatban és amelyet a többi részes fél a szerződésre vonatkozó okmánynak ismer el.
3. A szövegösszefüggés mellett figyelembe kell venni:
 - a) a részes felek között a szerződés értelmezésére vagy rendelkezéseinek alkalmazására vonatkozóan létrejött bármely utólagos megállapodást;

¹ A Kommentár egyes részleteit két, az Egyezmény készítésében részt vett magyar szakember: *Gombos Gábor* és *Könczei György* mellett két, fogyatékossgügyi jogász: *Bíró Endre* és az ÉFOÉSZ szakemberei készítették.

² Beszéd az Egyezmény ünnepélyes aláírási ceremóniáján:

http://www.un.org/esa/socdev/enable/documents/Stat_Conv/High%20Commissioner%20PM%20speakingnoteshrsigningpanelFINAL.doc

“Respecting the legal capacity of persons with disabilities is fundamental not only as a right in itself, but also as a basis to protect other human rights. The Convention requires States to provide access by persons with disabilities to the support required to exercise legal capacity. What do these provisions mean for lawyers, for notaries, for institutions, for support-oriented organizations, for justice departments, for courts? To make this right a reality, it will be important to identify good practices in legislative and policy approaches and to examine how these rights and obligations can be incorporated into different legal and developmental contexts”.

³ <http://www.law.klte.hu/jati/tanszekek/nemzetkozi/tse/becsiegyezmeny.doc>

b) a szerződés alkalmazása során utólag kialakult olyan gyakorlatot, amely a szerződés értelmezését illetően a részes felek megegyezését jelenti;

c) a nemzetközi jognak a részes felek viszonyában alkalmazható bármely idevonatkozó szabályát.

4. Valamely kifejezésnek különleges értelmet kell adni, ha megállapítható, hogy a részes feleknek ez volt a szándékuk.

32. Cikk

Az értelmezés kiegészítő eszközei

Igénybe lehet venni az értelmezés kiegészítő eszközeit - ideértve a szerződést előkészítő munkálatokat és megkötésének körülményeit is - annak érdekében, hogy a 31. Cikk alkalmazása folytán kapott értelem megerősítést nyerjen, vagy hogy az értelem megállapítható legyen abban az esetben, ha a 31. Cikk szerinti értelmezés:

a) félreérthető vagy homályos értelemhez, vagy

b) olyan eredményre vezetett, amely nyilvánvalóan képtelen vagy ésszerűtlen.

33. Cikk

Két vagy több nyelven hitelesített szerződés értelmezése

1. Ha a szerződést két vagy több nyelven hitelesítették, mindegyik nyelvű szöveg egyaránt hiteles, feltéve, hogy a szerződés másképpen nem rendelkezik, vagy a felek nem állapodnak meg abban, hogy eltérés esetén egy meghatározott szöveg lesz az irányadó.

2. A szerződés szövegének olyan nyelven készült változata, amely nyelven a szöveget nem hitelesítették, csak akkor tekintendő hiteles szövegnek, ha a szerződés így rendelkezik, vagy a felek így állapodtak meg.

3. A szerződés kifejezéseit mindegyik hiteles szövegben azonos értelműnek kell vélni.

4. Ha a hiteles szöveg összehasonlítása során olyan értelemkülönbségek derülnek ki, amelyek a 31. és 32. Cikk alkalmazásával nem küszöbölhetők ki, akkor azt az értelmet kell - a szerződés tárgyát és célját figyelembe véve - elfogadni, amely a szövegek közti ellentétet a legjobban összeegyezteti, kivéve, ha az 1. bekezdésnek megfelelően egy meghatározott szöveget kell irányadónak venni.

Kommentárunk elkészítésekor a fent említetteknek megfelelően kiemelten vizsgáltuk az alábbiakat:

- ✓ Az Egyezmény tárgya és célja, tekintettel a Bécsi egyezmény 31. cikk 2. bekezdés szerinti szövegösszefüggés vizsgálatát;
- ✓ Kiegészítő eszközként az előkészítő dokumentumokat (travaux préparatoire);
- ✓ Különböző nyelvű szövegváltozatok összehasonlítása;
- ✓ Az Egyezményt az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa (Human Rights Council) számára az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa által készített jelentést⁴.

2. Az Egyezmény tárgya és célja szerinti, a szövegösszefüggéseket tekintetbe vevő elemzés

Az egyezmény tárgya és célja szempontjából az alábbi cikkek feltétlenül relevánsak:

- ✓ 1.cikk (Purpose – Cél)
- ✓ 3. cikk (General principles – Alapelvek)
- ✓ Preambulum (n) bekezdés

⁴ Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on progress in the implementation of the recommendations contained in the study on the human rights of persons with disabilities, A/HRC/4/75

1. cikk⁵

Cél

1. A jelen Egyezmény célja az emberi jogok és alapvető szabadságok teljes körű és egyenlő élvezetének előmozdítása, védelme és biztosítása, valamint a velük született méltóság tiszteletben tartásának elérése a fogyatékossgal élő személyek számára.

2. Fogyatékossgal élő személy minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, mentális, intellektuális, vagy érzékszervi károsodással él, amelyek számos egyéb akadállyal együtt korlátozzák az adott személy teljes körű, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását.

3. cikk⁶

Alapelvek

A jelen Egyezmény alapelvei a következők:

- (a) a veleszületett méltóság, az egyéni autonómia tisztelete – beleértve a személy saját döntéshozatalának szabadságát és a személy függetlenségét;
- (b) a hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség;
- (c) a társadalomba való teljes körű és hatékony befogadás és részvétel;
- (d) a máság tisztelete, és a fogyatékossgal élő személyeknek az emberi sokszínűség és humanitás részeként történő elfogadása;
- (e) esélyegyenlőség;
- (f) hozzáférhetőség;
- (g) a nők és férfiak közötti egyenlőség;
- (h) a fogyatékossgal élő gyermekek formálódó képességeinek, és identitásuk megőrzéséhez fűződő jogának tiszteletben tartása.

Preambulum

A jelen Egyezményben részes államok...

- (n) felismerve a fogyatékossgal élő személyek egyéni autonómiájának és függetlenségének fontosságát, a döntési szabadságot is beleértve;...

⁵ **Article 1**

Purpose

The purpose of the present Convention is to promote, protect and ensure the full and equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms by all persons with disabilities, and to promote respect for their inherent dignity.

Persons with disabilities include those who have long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments which in interaction with various barriers may hinder their full and effective participation in society on an equal basis with others.

⁶ **Article 3**

General principles

The principles of the present Convention shall be:

- (a) Respect for inherent dignity, individual autonomy including the freedom to make one's own choices, and independence of persons;
- (b) Non-discrimination;
- (c) Full and effective participation and inclusion in society;
- (d) Respect for difference and acceptance of persons with disabilities as part of human diversity and humanity;
- (e) Equality of opportunity;
- (f) Accessibility;
- (g) Equality between men and women;
- (h) Respect for the evolving capacities of children with disabilities and respect for the right of children with disabilities to preserve their identities.

A „legal capacity” jogképességgént való értelmezése a fenti cikkek több pontjával is ellentmondásban van. Az 1. cikk 1. bekezdése az emberi jogok és szabadságok **teljes körű és egyenlő** élvezetének előmozdításáról beszél. A cselekvőképesség egyenlő élvezetének előmozdítása nélkül ez nem valósulhat meg, hiszen ebben az esetben a jogok gyakorlásától a személy teljesen vagy részlegesen meg van fosztva.

A jogképességgént történő értelmezés több pontban is ellentmond a 3. cikkben kifejtett, s az Egyezmény tárgyának és céljának értelmezésében kulcsfontosságú alapelveknek. Így triviálisan sérülnek az alábbiak:

- ✓ a személy saját döntéshozatalának szabadsága: (a) bekezdés;
- ✓ a társadalomba való teljes körű és hatékony befogadás és részvétel: (c) bekezdés – például a választójogtól való megfosztáson, a társadalmi szervezetben vezető tisztségviselőként való működés tilalmán keresztül;
- ✓ esélyegyenlőség (e) bekezdés;
- ✓ hozzáférhetőség (f) bekezdés; - például az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés egyáltalán nem az igazságszolgáltatási szervek épületeinek akadálymentességét jelenti csupán: a cselekvőképességükben érintett személyek perképességüktől jelentősen meg vannak fosztva;

Ugyancsak aggályos, hogy a (b) bekezdésbeli, a hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség elve is sérül, amennyiben a 12. cikk 2., 3. és 4. bekezdésében a „jogképesség” terminus szerepel.

A Bécsi egyezmény alapján az értelmezés kontextusában értelemszerűen – a jogilag nem kötelező hatályú – preambulumot is figyelembe kell venni. Ennek (n) pontja kiemeli a döntés szabadságát, amit a „legal capacity” jogképességgént való fordítása nem biztosít.

Kommentárunkban nem vállalkozunk a teljes egyezmény összes cikkének a 12. cikkel való szövegösszefüggésének részletes elemzésére, de erre nincs is szükség. Felsoroljuk azonban azokat a cikkeket, amelyek érdemi tartalma sérül a „legal capacity” jogképességgént való értelmezése esetén:

- ✓ **5. cikk (Egyenlőség és hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség)**, különös tekintettel az 1. és 2. bekezdésekre;
- ✓ **13. cikk (Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés)**, különösen az 1. bekezdés vonatkozásában – a jogképesség, cselekvőképesség hiányában nem biztosítja a „fogytékossággal élő személyek – mint közvetlen vagy közvetett résztvevők – tényleges szerepét az eljárásban, beleértve a tanúként történő fellépést valamennyi bírósági eljárásban”;
- ✓ **18. cikk (A mozgásszabadság és az állampolgárság szabadsága)**, különösen a lakóhely szabad megválasztása vonatkozásában;
- ✓ **19. cikk (Önálló életvitel és a közösségbe való befogadás)**, különös tekintettel az (a) bekezdésre:

A fogyatékossgal élő személyeknek a mindenkit megillető lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetők bizonyos megszabott körülmények között élni;

Rendkívül fontos, hogy hazánkban – és az EU több országában – jellemzően pszichiátriai (mentális) károsodással és értelmi akadályozottsággal élők, azaz a cselekvőképességükben leggyakrabban érintettnek nyilvánított személyek kényszerülnek nagy, bentlakásos intézetekben élni. Az erről szóló döntést többnyire a gondnok hozza meg.

✓ **23. cikk (Az otthon és a család tiszteletben tartása)**, a cikk minden bekezdése sérülhet, ha a fogyatékos személyeknek csak a jogképességük azonos másokéval;

✓ **27. cikk (Munkavállalás és foglalkoztatás)**, itt elég utalni a hazánkban kialakult helyzetre a kizáró gondnokság alatt állók munkavállalásával kapcsolatban;

29. cikk (A politikai életben és közéletben való részvétel), a választójogtól való megfosztottság a nemzetközi aréna leg súlyosabb példája e cikk sérelmére.

3. A 12. cikk szövege szerinti elemzés

3.1 A Főbiztos jelentése

Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa (Human Rights Council) számára az Emberi Jogi Főbiztos jelentést készített a 2006. évben a fogyatékos személyek jogainak előmozdítása és védelme terén végzett munkájáról⁷. Ebben bemutatja az Egyezmény legfontosabb elemeit. A jelentés 34. pontja a 12. cikk ismertetése az alábbi:

„A törvény előtti egyenlőség: Az Egyezmény újílag megerősíti, hogy a törvény előtti egyenlőség joga a fogyatékosokkal élő személyeket mindenhol megilleti és hogy mással egyenlő „legal capacity-t” élveznek. Legalapvetőbb szinten az Egyezmény biztosítja, hogy a fogyatékos gyermekek születésük anyakönyvezésének elmulasztása nyilvánvaló emberi jogsértés. Továbbá, a fogyatékos személyek „legal capacity”-jének elismerése kinyilvánítja, hogy a fogyatékos személyek az életüket érintő döntéseket tudnak hozni. Ahol szükséges, a Részes Államok kötelesek megfelelő intézkedéseket hozni a fogyatékos személyeknek nyújtott támogatás biztosítására annak érdekében, hogy a fogyatékos személyek képesek legyenek saját nevükben döntéseket hozni. A részes államoknak biztosítaniuk kell, hogy a „legal capacity” gyakorlásával kapcsolatos valamennyi intézkedés a visszaélések megelőzésére irányuló, megfelelő és hatékony biztosítékokat ír elő a nemzetközi jogokkal összhangban⁸.”

A Főbiztos szövegértelmezése összhangban van álláspontunkkal, mely szerint a 2., 3. és 4. bekezdésekben ugyanarról a fogalomról van szó. A cikk 1. bekezdése a törvény előtti személyként való elismerés újra megerősítése. A „törvény előtti személy” fogalmához képest a „jogképesség”-ként értelmezett „legal capacity” a 2. bekezdésben semmit nem tenne hozzá. Ennek alátámasztásaként utalunk a Főbiztos Hivatalának egy korábbi, az ad hoc bizottság

⁷ IMPLEMENTATION OF GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION 60/251 OF 15 MARCH 2006 ENTITLED “HUMAN RIGHTS COUNCIL” Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on progress in the implementation of the recommendations contained in the study on the human rights of persons with disabilities, A/HRC/4/75, 17 January 2007

⁸ Saját fordítás. Az angol eredeti: 34. Equal recognition before the law: The Convention reaffirms that persons with disabilities have the right to recognition everywhere as persons before the law and that they enjoy legal capacity on an equal basis with others. At its most basic level, the Convention ensures that the practice of not registering children with disabilities at birth is clearly a human rights violation. Further, the recognition of the legal capacity of persons with disabilities acknowledges that persons with disabilities can make decisions affecting their lives. Where necessary, States parties have to take appropriate measures to provide access to support for persons with disabilities so that they are able to take decisions on their own behalf. States must ensure that all measures that relate to the exercise of legal capacity provide for appropriate and effective safeguards to prevent abuse, in accordance with international human rights law.

felkérésére készített szakértői háttér tanulmányára, melyet a travaux préparatoire ismertetésekor is hivatkozunk⁹.

A második bekezdés tartalma magában foglalja a saját döntések hozatalának jogát, s így helyesen magyarul a „jog- és cselekvőképesség” formulával adható vissza. A 3. és 4. bekezdés ennek a „jog- és cselekvőképességnek” a gyakorlásához esetlegesen szükséges támogatásról és a visszaélések megelőzését célzó eljárási garanciákról szól.

3.2 A 12. cikkely öt bekezdés, mint fordítási feladat

A törvény előtti egyenlőség

- 1 A részes államok újlag megerősítik, hogy a törvény előtti egyenlőség joga a fogyatékos-sággal élő személyeket mindenhol megilleti;
2. A részes államok elismerik, hogy a fogyatékos-sággal élő személyek az élet minden területén másokkal egyenlő jog-, és cselekvőképességet élveznek.
3. A részes államok meghozzák a szükséges intézkedéseket, hogy a fogyatékos-sággal élő személyek jog-, és cselekvőképességének gyakorlásához esetlegesen szükséges segítség hozzáférhetővé váljon.
4. A részes államok biztosítják, hogy a nemzetközi emberi joggal összhangban a jog- és cselekvőképesség gyakorlásával kapcsolatos valamennyi intézkedés a visszaélések megelőzésére irányuló, megfelelő és hatékony biztosítékokat ír elő. A biztosítékok biztosítják, hogy a jog-, és cselekvőképesség gyakorlására vonatkozó intézkedések tiszteletben tartják a személy jogait, akaratát és választását, összeférhetetlenségtől és jogosulatlan befolyástól mentesek, arányosak és a személy körülményeire szabottak, a lehető legrövidebb időre vonatkoznak, továbbá hogy a hatáskörrel rendelkező, független és pártatlan hatóság vagy igazságügyi szerv rendszeresen felülvizsgálja azokat. A biztosítékok azzal arányosak, amilyen mértékben az adott intézkedések érintik a személy jogait és érdekeit.
5. E cikk rendelkezéseire is figyelemmel a részes államok minden megfelelő és hatékony intézkedést megtesznek a fogyatékos-sággal élő személyek egyenlő jogának biztosítására a tulajdonhoz való jog és az örökléshez való jog, a saját pénzügyeik irányításához való jog, a bankkölcsönhöz, zálogjoghoz és más pénzügyi hitelhez való egyenlő hozzáférés vonatkozásában, valamint biztosítják, hogy a fogyatékos-sággal élő személyeket önkényesen ne foszthassák meg vagyonuktól.

(i) A *Főbiztos* elemzésünk mottójában idézett *szövege* egyértelművé teszi – amellet, hogy egészen alapvető összefüggésre utal –, hogy nem egyszerűen jogi cselekvőképességről (a szűken vett *legal capacity*) beszél, hanem másról, és lényegesen többről, voltaképpen: jog-, és cselekvőképességről (azaz: *legal capacity + capacity to act*).

(ii) *Történetileg tekintve* a jog-, és cselekvőképességet magában foglaló 12. cikkely az Egyezmény központi, fundamentális, kétségkívül legprogresszívebb, viszont cserébe legvitatottabb eleme.

✚ Amikor a fogyatékos-sággal élő civil társadalmat világszinten reprezentáló International Disability Caucus, mintegy két évvel ezelőtt az ad hoc bizottság ülésén, New Yorkban nyílegyenesen *paradigmaváltásra* tett javaslatot, a fogyatékos-sággal élő személyek cselekvőképessége és a *helyettes* (azaz pl. gyámi, gondnoki, ügygondnoki) *döntéshozatal* helyett a *támogatott döntéshozatal* bevezetésére, alig volt valaki a teremben, aki elhitte, hogy ez bekövetkezhet. Mind a Caucus javaslata, mind a doku-

⁹ <http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/documents/ahc6ohchrlegalcap.doc>, 6. pont

mentált vita, mind az ezekre reflektáló *elnöki szöveg*, mind pedig a konszenzusos végeredmény, mára már a *travaux préparatoire* részét képezik, és mint ilyenek, a nemzetközi jog elvei alapján jól megalapozott forrását nyújtják az Egyezmény interpretációjának.

- ✚ Az ad hoc bizottság 5. ülészakán kiterjedt vita zajlott arról, hogy – a nemzetközi emberi jogban ismert, de sok nyelvre nehezen, nem egyértelműen visszadható – “legal capacity” szerepeljen-e egyáltalán. Ezt a tárgyalópartnerek váltakozva a “capacity to act” = “cselekvőképesség”, vagy a jóval szűkebb értelmű “capacity to rights” = “jogképesség” fogalmával azonosítottak, vagy az egyértelműség kedvéért a – nemzetközi instrumentumokban eddig nem szereplő – „capacity to act” kifejezést használják-e.¹⁰ A vita tehát nem arról szólt, hogy a “capacity to rights” vagy a “capacity to act” tartalmát kívánja-e a jogalkotó az egyezményben biztosítani, hanem a “legal capacity” kifejezés konkrét tartalma körüli bizonytalanságokról volt szó.
- ✚ Ezen bizonytalanságok miatt kérték fel a Főbiztost egy szakértői háttéranyag elkészítésére. Ennek az anyagnak a következtetése az alábbi:

“The paper concludes that the two terms ‘recognition as a person before the law’ and ‘legal capacity’ are distinct. The ‘capacity to be a person before the law’ endows the individual with the right to have their status and capacity recognised in the legal order. The concept of ‘legal capacity’ is a wider concept that logically presupposes the capability to be a potential holder of rights and obligations, but also entails the capacity to exercise these rights and to undertake these duties by way of one’s own conduct.”¹¹

Az itt jelzett összefüggés egyértelművé teszi, hogy az OHCHR álláspontja alapján a “legal capacity” nem egyszerűen a magyar “jogképesség” megfelelője, hanem a magyar „cselekvőképesség” Ptk-beli tartalmát is hordozza.

- ✚ A 6. ülészak után az ad hoc bizottságbeli tárgyalások alapjául az elnök által betervezett két szövegváltozat szolgált. Az egyik változat a helyettes döntéshozatal modelljét tükröző jogi képvisellel operált, a másik változat – minimális eltéréssel – a végleges 12. cikkkel egyezik meg. A 7. ülészak nem jutott egyetértésre a két változat közti választásnál¹². A két változat közötti lényeges eltérés, hogy az első explicit módon, a jogi képviselő intézményén keresztül, a 12. cikk 2. bekezdésének a “legal capacity = jogképesség” értelmezését támogatja, a második változat pedig összhangban áll a „cselekvőképesség”-gel való azonosítással. A nyolcadik, utolsó ülészak konszenzussal a 2. változatot fogadta el, minimális módosítással a 4. bekezdésben.
- ✚ Ekkor azonban Kína javaslatára (pontosabban *zsarolásának* következményeként) egy jóval korábbi, még átmeneti munkaanyagként szereplő lábjegyzettel került elfogadásra a cikk, amely szerint az arab, kínai és orosz nyelven a „legal capacity” „capacity to right”-nak, „jogképességnek” értelmezendő és fordítandó. Több hónapos kemény harcok, EU-n belüli és kívüli, a Caucus erős, pozitív aktivitásával zajló intenzív informá-

¹⁰ A Koordinátor hivatalos összefoglalója erről az alábbiakat mondja: „There was no general agreement on the wording of the chapeau of paragraph 2, including the meaning of the term “legal capacity”. Some delegations expressed their concern in regard to the term and expressed the view that, if it were to be used, it should be translated into native languages and interpreted accordingly. It was agreed that, prior to the sixth session of the Ad Hoc Committee, individual delegations would need to consider the current wording, based on the facilitator’s proposal, and that the Ad Hoc Committee would need to consider whether to retain the phrase “or the capacity to act”, which was not used in comparable articles in other conventions, such as the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.”

<http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/documents/ahc6ohchrlegalcap.doc>, Executive summary, 1. old.

¹¹ <http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/documents/ahc6ohchrlegalcap.doc>, Executive summary, 1. old.

¹² <http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/ahc7report-e.htm>, Annex II, Article 12.

lis konzultációk után a lábjegyzetet törölték (töröltük), és a Közgyűlés lábjegyzet nélkül fogadta el az Egyezményt.

(iii) Az egyes nyelvekben különféle, de a magyar fordítás által használttal rokon megoldásokat alkalmaznak.

- ✚ A szöveg egyik hivatalos változatát reprezentáló angol nyelvű változatban a *legal capacity*
- ✚ kifejezés egyaránt fordítható jogképességnek és cselekvőképességnek. (A Főbiztos idézett szövegén túl ld. a cselekvőképtelen nagykorúak jogi védelmének alapelveiről szóló R. (99) 4 Európa Tanács-i Ajánlás, ahol a legal capacity-t konzekvensen cselekvőképességnek fordítják.)
- ✚ A szintén hivatalos francia fordításban a *capacité juridique* kifejezés fogalmilag magában foglalja mind a *capacité jouissance*-et (jogképesség), és a *capacité d' exercise*-t (cselekvőképesség) is.
- ✚ A német szabályozásban a cselekvőképességre használt *Geschäftsfähigkeit* és a jogképességre használt *Rechtsfähigkeit* kifejezést egyaránt használják a legal capacity kifejezés értelmében. (Ezért van, hogy az időközben elkészült német fordítás végül a *Rechts- und Geschäftsfähigkeit* kifejezést használja, miként a magyar is).

(iv) További források szintén a „jog-, és cselekvőképesség” terminológia használata mellett érvelnek. Elemeztük a tárgyalási szakasz ad hoc bizottsági ülészakainak hivatalos, a bizottság és a Közgyűlés által jóváhagyott beszámolóit¹³. De megvizsgáltuk a Főbiztos (Office of High Commissioner of Human Rights OHCHR) által a bizottság számára készített szakértői háttéranyagot is. Ez a „legal capacity”, a „recognition everywhere as a person before the law”, a „legal personality”, a „juridical capacity” és a „capacity to act” fogalmi elhatárolásáról szól, a mára kialakult nemzetközi emberi jogi értelmezésekre épül az esetjog és a többi releváns nemzetközi jogi okmány értelmezése alapján¹⁴.

(v) A hatályos magyar jog nem tartalmaz diszkriminatív rendelkezést sem a törvény előtti személyként elismerés vonatkozásában, sem ezen elismerésnek a többi emberrel egyenlő mértékben, a jogképességben történő megjelenítése vonatkozásában. Az Egyezmény ratifikációjához kapcsolódó jogalkotói feladat a cselekvőképességgel összefüggő szabályozásban van, különös tekintettel itt az új Polgári Törvénykönyvre és a kapcsolódó törvénymódosítási körre, amely a korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen személyek munkavégzéséhez, rehabilitációs foglalkoztatásához szükséges jognyilatkozatokra vonatkozik.

4. Összefoglalás

4.1 A Polgári Törvénykönyv reformja

szükségességét az elmondottak megerősítik. A lehetséges reform fő elvei a következő pontokban foglalhatók össze:

- ✚ A cselekvőképesség teljes kizárásának megszüntetése.
- ✚ A cselekvőképesség korlátozása helyett a cselekvőképesség gyakorlásához kapcsolódó jogi segítői modell megjelenése a szabályozásban, amely olyan nagykorú személy esetében válik szükségessé, akit mentális, intellektuális károsodása, szenvedélybetegsége

¹³ <http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/adhoccom.htm>

¹⁴ Background conference document prepared by the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Legal Capacity, <http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/documents/ahc6ohchrlegalcap.doc>

és az ezekből következő társadalmi részvételt akadályozó egyéb körülmények korlátoznak abban, hogy vagyoni és egyes személyi viszonyaiban teljes körűen, hatékonyan és másokkal egyenlően vegyen részt.

- ✚ Ilyen értelmű módosítás jelenti egyszersmind azt is, hogy csak meghatározott ügy kapcsán, az ügy természete alapján eseti (az ügy megoldásáig tartó) vagy átmeneti (2 évente felülvizsgálandó, egyébként pedig éppen az ügy megoldásáig tartó) a cselekvőképesség gyakorlását segítő gondnoksági rendszernek kell kialakulnia.
- ✚ A *támogatott döntéshozatal* önkéntességen alapuló rendszere, amely nem érinti a személy cselekvőképességét szerencsésen egészítené ki az ilyen értelmű módosítást.

4.2 A feladat

Az említettek miatt volt különös fontossága a megfelelő magyar nyelvű fordítás megtalálásának, és van kiemelkedő fontossága *fenntartásának*. Következésképpen a fordítás elkészítése során az Egyezmény alkotójának jogalkotói szándékát megismerve, és pontosan követve jártunk el. Az emberi jogok egyetemessége, oszthatatlansága, kölcsönös egymásrautaltsága és kölcsönös összefüggése is ezt kívánta tőlünk. *Quod erat demonstrandum*.